

Verlagen

Verlag excursie Tiengemeten 2008

Jan Smit, Aart van den Berg, Peter Megens en
Hans Nieuwenhuijsen

Tiengemeten is oorspronkelijk een opgeslibde zandplaat, die langzamerhand is ingepolderd. Voorheen vonden er vooral rietteelt en akkerbouw plaats. Tegenwoordig maakt het deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur en is het bestemd tot natuurgebied. Met behoud van een deel van de cultuurhistorische waarde op 'Weemoed'.

Op 16 augustus 2008 heeft een negental leden deelgenomen aan de excursie naar dit eiland. Na aankomst op het eiland werden er bijen en wespen verzameld in 'Midden', rond het bezoekerscentrum, rond enkele leegstaande boerderijen en langs de weg met bebouwing in zuidelijke richting (Ac. 81- 417). De volgende soorten zijn daar aangetroffen:

Pompilidae - Spinnendoders

Anoplius concinnus
Anoplius infuscatus
Anoplius nigerrimus
Caliadurgus fasciatellus
Episyron rufipes

Vespidae - Plooiwleugelwespen

Ancistrocerus gazella
Ancistrocerus trifasciatus

Crabronidae - Graafwespen

Cerceris quinquefasciata
Cerceris rybyensis
Crossocerus wesmaeli
Ectemnius continuus
Lindenius albilabris
Lindenius pygmaeus
Mellinus arvensis
Oxybelus uniglumis

Apidae s.l. - Bijen

Bombus pascorum
Coelioxys inermis BE, parasiet van o.a. Megachile versicolor en M. centuncularis (beide gastheren waargenomen)
Lasioglossum minutissimum
Lasioglossum morio
Lasioglossum villosulum

In dit terrein treffen we allemaal soorten aan die niet aan een specifiek habitat gebonden zijn. Veel soorten

komen voor in ruderaal terreinen. *Lindenius pygmaeus* komt vooral in het zuidoosten van ons land voor, op zandige bodems. *Coelioxys inermis* (BE – Peeters en Reemer 2003) is een broedparasiet van o.a. *Megachile versicolor* en *M. centuncularis*. Deze beide gastheren zijn op Tiengemeten waargenomen.

We hebben de bebouwing in zuidelijke richting verlaten (zie kaart) en verzameld langs de berm van de weg en op een vrij

lage dijk (80/81- 417/418). Resultaten van dit deel:

Chrysididae - Goudwespen

Hedychrum gerstaeckeri

Crabronidae -Graafwespen

Lindenius albilabris

Apidae s.l. - Bijen

Bombus lapidarius
Bombus terrestris
Bombus veteranus
Lasioglossum lucidulum
Lasioglossum zonulum
Megachile versicolor

Hedychrum gerstaeckeri is een parasitoid van *Cerceris quinquefasciata* en *C. rybyensis*. Deze beide soorten

graafwespen komen op het eiland voor. De goudwesp is een bijzondere vangst want de soort komt vooral in het zuidoosten van ons land voor. *Bombus veteranus*, de zandhommel, is een bedreigde soort, maar was van het eiland al bekend.

Het stuk door de polder over de Grevesweg (80-416/417) wordt gekenmerkt door grote bestanden van Canadese guldenroede, waar weinig bijen of wespen op gevangen zijn.

Chrysididae - Goudwespen

Hedychrum gerstaeckeri

Pompilidae - Spinnendoders

Anoplius concinnus

Vespidae - Plooiwleugelwespen

Ancistrocerus gazella

Crabronidae - Graafwespen

Ectemnius continuus

Lindenius albilabris

Rhopalum gracile, een soort van rietmoerassen

Apidae s.l. - Bijen

Andrena flavipes

Bombus lapidarius

Bombus terrestris

Bombus veteranus

Lasioglossum pauxillum

Lasioglossum villosulum

De aculeatenfauna van deze polder omvat veel soorten die overal kunnen voorkomen. Er is ook een rivierbegeleidende soort (*Lasioglossum pauxillum*), er zijn dijkbewoners (*Bombus veteranus* en *Andrena flavipes*) en er is een soort van rietmoerassen (*Rhopalum gracile*).

Op de plek waar de Grevesweg afbuigt naar het noorden staat een ruïne van een loods. Deze is gedeeltelijk intact gelaten en doet dienst als observatieplek voor vogels (80- 417.6). Op dit ruderaal terrein, bevond zich een flink stuk kaal zand. Hier zijn gevonden:

Pompilidae - Spinnendoders

Anoplius infuscatus

Auplopus carbonarius

Caliadurgus fasciatellus

Episyron rufipes

Evagetes gibbulus, een broedparasiet van *Anoplius* soorten.

Vespidae - Plooiwleugelwespen

Ancistrocerus parietum

Ancistrocerus trifasciatus

Crabronidae - Graafwespen

Cerceris rybyensis

Crossocerus wesmaeli

Ectemnius continuus

Lindenius albilabris

Mimumesa unicolor

Oxybelus bipunctatus

Oxybelus uniglumis

Philanthus triangulum

Apidae s.l. - Bijen

Bombus lapidarius

Bombus veteranus

Sphecodes miniatus

Weinig bijen en veel wespensoorten, die gebonden zijn aan bebouwing (*Auplopus carbonarius*) en zand (bijenwolf – *Philanthus triangulum*).

De spinnendoder *Evagetes gibbulus* is een broedparasiet van *Anoplius*-soorten. *Sphecodes miniatus* is een broedparasiet van kleine groefbijen onder andere *Lasioglossum morio*.

En tenslotte langs de dijk aan de noordzijde weer terug (80,5- 418,2) naar Midden. Deze dijk is ruig begroeid en aan de noordkant bevinden zich enkele bloemrijke stukken.

Pompilidae - Spinnendoders

Anoplius infuscatus

Anoplius nigerrimus

Crabronidae - Graafwespen

Diodontus minutus

Ectemnius continuus

Lindenius albilabris

Apidae s.l. - Bijen

Andrena flavipes

Bombus lapidarius

Bombus terrestris

Bombus veteranus

Melitta nigricans

In totaal zijn er die dag 38 soorten waargenomen tijdens de excursie.

- Pompilidae - Spinnendoders	7
- Vespidae - Plooiwleugelwespen	3
- Chrysididae - Goudwespen	1
- Crabronidae - Graafwespen	12
- Apidae s.l. - Bijen	15

Bombus muscorum, de moshommel, die wel bekend is van het eiland hebben we niet waargenomen, we waren waarschijnlijk te laat.

Aart van den Berg bezocht het eiland op 10 juni 2006. Hij signaleerde de volgende soorten bijen: de heggerankbij *Andrena florea*, de groefbijen *Halictus tumulorum*, *Lasioglossum calceatum*, *L. morio* en *L. zonulum*, de wespbij *Nomada succincta* en de rosse metselbij *Osmia rufa*.

Conclusie

De conclusie is dat er op het eiland in de zomer veel soorten voorkomen, die niet aan een bepaalde habitat gebonden zijn. Veel soorten komen voor in een ruderaal omgeving. Opvallend is wel het aantal in de grond, vooral zandgrond, nestelende soorten wespen. Een excursie in het voorjaar, als de wilgen bloeien, zal ongetwijfeld een groot aantal voorjaarsbijen opleveren. Te zijner tijd moeten we dat maar eens doen.

Summary

Members of the Hymenoptera section visited the island of Tiengemeten on 16 August 2008. During a walk on part of the island bees and wasps were collected. Each territory is described in short and a list of observed species is included, along with comments. The commonest species found were those of ruderaal grounds. Many of these species nest in the ground, especially sandy ground.

Literatuur

Peeters, T.M.J. & M. Reemer. 2003. Bedreigde en verdwenen bijen in Nederland (Apidae s.l.). - Stichting EIS-Nederland, 96 p.

Verslag van de studiedag over *Hylaeus*

Jan Smit

Op 24 januari 2008 waren 19 leden van de sectie bijeen gekomen in het Zoölogisch Museum in Amsterdam voor een studiedag over het bijengenus *Hylaeus*, onder leiding van Ivo Raemakers.

Kenmerken

In de inleiding gaf Ivo puntgewijs de kenmerken van het genus:

- klein (3,5 – 9 mm), zwart, slank, vrijwel kaal en geen scopa
- graafwespachtig
- meestal gele of witte gezichtsvlekken (maskerbijen)
- 2 cubitaalcellen waarvan de 1e het grootste is, top radiaalcel verwijderd van vleugelrand, voet met hechtlapje, korte tong

Verspreiding

Hylaeus is het enige Europese genus van de onderfamilie Hylaeinae uit de familie Colletidae. Het genus en de onderfamilie heeft haar grootste soorten- en vormenrijkdom in Australië en omgeving.

Wereldwijd zijn er 600 soorten beschreven, 60 in Europa, 25 in Nederland. In veel oudere publicaties nog onder de oude genusnaam *Prosopis* genoemd. Het genus komt voor in alle werelddelen behalve Antarctica. Er zijn Euraziatische soorten verslept naar Noord- en soms Zuid-Amerika.

Levenswijze

Bijen van het genus *Hylaeus* komen voor in allerlei biotopen, maar relatief vaak ruig/ruderaal, warm en droog: bosranden, struwelen, spoorbermen en – emplacements, tuinen en parken, braakliggende terreinen.

Ze zijn polylectisch maar sommige plantentaxa worden relatief veel bezocht: schermbloemigen, braam, zandblauwtje, reseda en wouw, helmkruid en in mindere mate slangenkruid.

De pollen worden getransporteerd in de krop samen met nectar. Meestal nestelend in holle stengels, soms andere bestaande holten; het zijn geen nestbouwers.

De nesten bestaan uit lineaire reeksen broedcellen met een zijdeachtig omhulsel (vgl. *Colletes*).

Hylaeus-soorten zijn doorgaans univoltien, meest zomersoorten (vanaf half mei). Overwintering als volgroeide larf.

Determinatie

Daarna ging Ivo in op de determinatie van deze bijen. De belangrijkste determinatiekenmerken werden benoemd, alsmede literatuur en problemen bij het determineren. Ten slotte verdeelde hij de soorten in goed herkenbare en moeilijker te determineren soorten.

Ter voorbereiding van deze dag had Hans Nieuwenhuijsen een determinatietabel voor de Nederlandse soorten van *Hylaeus* rond gestuurd aan de leden. Op de dag zelf werden de bijbehorende afbeeldingen uitgedeeld, waarna de tabel uitgeprobeerd kon worden en van commentaar werd voorzien. De ervaringen en opmerkingen van deze determinatiedag zijn verwerkt in een nieuwe van de tabel, die terug te vinden is op pagina 28.

Summary

The section held a study day on 24 January 2009 about the bee genus *Hylaeus*. The presentation was lead by Ivo Raemakers. He gave a short introduction about appearance, taxonomy, distribution and way of life. In preparation for identification, he discussed the most important characteristics. After that, members went on to identifying bees using a concept-version of a *Hylaeus* identification key made by Hans Nieuwenhuijsen.